אם לאו אי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי, אמר: הטיח עלי בן עוזיאל הטיח עלי בן עוזיאל (א) (מעיקרא מאי) סבר משום מעשה דבית חורון דתנן מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הימנו הנאה והיה משיא בנו ואמר לחבירו "הרי חצר וסעודה נתונין לך במתנה ואינן לפניך [אלא כדי] שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה" אמר לו אם שלי הן הרי הן מוקדשין לשמים אמר לו לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים אמר לו לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומרצין זה לזה ויהא עון תלוי בראשו, אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה: תנו רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו שלשים מהן ראוים שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון, עשרים בינוניים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וקלין וחמורין וגזרות שוות, ותקופות וגמטריאות ומשלות כובסים, ומשלות שועלים שיחת שדים ושיחת דקלים, ושיחת מלאכי השרת, ודבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה, ודבר קטן הויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא וכי מאחר דקטן שבכולם כן, גדול שבכולם על אחת כמה וכמה, אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו נשרף: **מתני'** האומר "זה בני" נאמן, "זה אחי" אינו נאמן ויטול עמו בחלקו, מת יחזרו נכסים למקומן. נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו: **גמ'** זה בני נאמן, למאי הלכתא? אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו ולפטור את אשתו מן היבום, ליורשו

ועבר על דעת הנותן וגם ההקדש לא חל וה"נ כיון שעברת על דברי המת המתנה אינה מתנה והחזרה אינה חזרה כי התם דמתנה בטילה וגם ההקדש לא נתפס ומיהו לא דמו דהתם פריש ליה בהדיא "ואינן לפניך אלא ע"מ שיבא אביו ויאכל בו אבל הכא בסתמא קיהיב ליה ליונתן ולא פירש: **הורה אור** ע"מ שתהנה בהן אתה ולא בני הלכך לגמרי יהב ליה לעשות בה כרצונו והיינו דקאמר ליה כשם שאי אתה יכול להחזיר מה שמכרתי [דהתם מיהא מודית לי דהא ע"מ ליהנות אני בהן נתנם ליו אי אתה יכול להחזיר מה שהחזרתי דבע"כ אין מתנה לחצאין דאם איני יכול ליתנה לבניו א"כ גם אני בעצמי איני יכול ליהנות בהן כדאמר גבי מעשה דבית חורון דכיון דנתנה לו ליהנות ע"מ שלא יקדיש לא הוי מתנה כלל ה"נ אם איתא דלדעת כן עשה שלא יהא לי רשות ליתן לבניו או לכל מי שארצה א"כ גם אני לא אוכל למכור לאחרים או להקדיש אלא מאי אית לך למימר אמאי הויא מכירתי מכירה והקדשי הקדש משום דלא פירש מידי וה"נ גבי חזרה הא לא פירש מידי אבל גבי מעשה דבית חורון כיון דפירש פירש, ושמאי לא הוה דייק מעיקרא אמכירה *והקדש דמכר יהונתן והקדיש: **הטיח עלי.** כמו הטיח דברים כלפי מעלה (תענית דף כה.) כלומר השיבני דרך בזיון וגנאי ומלתא דבדיחותא הוא: **והוא סבור.** שמאי כדפרישית לעיל כן נראה בעיני/וי"מ דליונתן קאי שמכר והקדיש תחלה ולא רצה להחזיר לבניו ולא נהירא ואיכא ספרים דכתב בהו ד)מעיקרא סבר: **והיה משיא את בנו.** והיה חפץ לזמן את אביו לסעודתו: **ואינן לפניך.** ובמסכת נדרים מתרצינן אפי' היכא דקא אמר ליה "הרי הן לפניך ויבא אבא ויאכל עמנו' נמי מיירי ואפ"ה לא הויא מתנה דמ"מ מוכיח דבשביל שיאכל אביו הוא עושה ולא נתכוין לתת לו מתנה גמורה וקאמרינן התם דכללא דסיפא קאתי לאתויי דקתני כל מתנה שאינה כו': **ויהא עון תלוי כו'.** שעל ידי שאני מקבל מתנה שלך והיא אינה מתנה כמלאחם חופתין ונהנה זה משל זה וקעבריתו אלא יחל: **הכי גרסינן אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה.** כלומר כל מתנה שאין דין זה נוהג בה שתהא מוקדשת אם הקדישה, אינה מתנה, הואיל וגילה דעתו שע"מ כן נתנה לו שלא יקדישנה ולעיל נמי גבי ההוא שכתב נכסיו ליהונתן כיון שלא היה בנו נוהג כשורה ע"מ שלא יחזיר לבניו נתן לו ויונתן סבר כיון דסתמא יהב הויא מתנה לעשות בה ככל אשר יחפוץ: **ראוים שתשרה.** אלא שעון הדור גורם ואין הדור ראוי לכך: **שתעמוד להם חמה כיהושע.** ולמשה נמי עמדה חמה דנפקא לן במסכת ע"ז (דף כה.) "אחל אחל" אלא משום דאין חשובין כל כך כמשה תלאן ביהושע: **גמרא.** סברת המשניות כעין שאנו מפרשין עליהן לא שנו כו' חסורי מחסרא כו': **הלכות.** הלכה למשה מסיני: **אגדות.** מדרשי פסוק כגון תנחומא וב"ר ויקרא רבה: **דקדוקי תורה.** וי"ו דנוגע לכם הטמא" (ויקרא יא) דמרבינן מיניה ה)דם השרץ: **דקדוקי סופרים.** כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יבא לידי איסור תורה: **וקלים וחמורים.** שאדם דן מעצמו: **גזירות שוות.** כגון יליף קיחה קיחה משדה עפרון (קדושין דף ב.): **תקופות.** מולד הלבנה: **וגימטריאות.** כגון "הנכי"=הנה נפשי כתבית יהבית "ירט" ירחה בחתה נטתה (שבת דף קה.): **ומשלות כובסין.** לורך יש בה ללמוד דברי תורה כדכתיב (קהלת יב) תקן משלים הרבה וכתיב להבין משל ומליצה (משלי א): **שיחת שדים.** להשביעם ונפקא מינה לעשות קמיע לרפואה: **ושיחת דקלים.** שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים כדכתיב בשלמה וידבר על העצים (מלכים א ה): **ושיחת מלאכי השרת.** להשביעם: **מעשה מרכבה.** שביחזקאל: **הויות דאביי ורבא.** שהקשו משניות וברייתות טובא ותירצום: **להנחיל אוהבי יש.** עולמות, וכל כך למה, כי אוצרותיהם מלאים בכל טוב דברי תורה וחכמה: **גדול שבכולם על אחת כמה וכמה.** להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר: **מתני' האומר זה בני נאמן.** בגמרא מפרש למאי הלכתא: **זה אחי אינו נאמן.** להורישו עם אחיו שהרי אין מכירין אותו כדמפרש בגמרא: **ויטול עמו בחלקו.** כגון אם שנים הן לבד הספק ויש להן לחלוק ג' שדות זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה ונותן זה המעיד על אחיו הספק שהוא אחיו חצי שדה דהכי קאמר ליה "ודאי אחי אתה ויש לך ליטול שדה אחת מן השלש וחצי השדה שיש לי מחלקך אתן לך וחצי האחר ביד אחי הוא, הבא לך ראיה וטול": **מת.** הספק: **יחזרו הנכסים.** שנתן לו מחלקו: **למקומן.** כלומר למי שנתנם לו אבל שאר אחין אין יורשים עמו דאמר להו האי "הרי החזקתם בנחלה הראויה לו לספק מאבינו, אותה טלו לכם שהרי לא אחל לכם חלקו, ואכתי עד השתא בתורת גזל ישנה בידכם ועתה תירשו אותו חלק מן הדין וגם אני אירש חלקי שנתתי לו כמו כן דנמצא כולנו שוין בנחלתו": **נפלה לו ירושה.** לספק בחייו ממקום אחר או קנה נכסים ועכשיו מת, יירשו אחיו של מעיד עמו דהא קא מודי להן שאחיהם הוא: **גמ'** ליורשו

כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת כו'. ואם תאמר דאמר לקמן בפירקין (דף קנז:) הא לך אתרוג במתנה ע"מ שתחזירהו לי החזירו יצא ואע"פ שלא היה יכול להקדישו דכיון דאמר לי מידי דחזי לי קאמר כדקאמר לקמן ויש לומר דהתם יכול להקדישו כל זמן שהוא בידו שלא יהנו אחרים ממנו אבל הכא לא היה יכול להקדישו כלל ולר"י נראה דלא תליא מתנה בהקדש דאפילו אינו יכול להקדיש הויא מתנה והכי פי' כל מתנה שאינה כו' כלומר שגרועה כזאת שלא נתנה אלא ע"מ שיאכל אביו ולאו דוקא נקט שאם הקדישה אינה מקודשת שהרי לא היה יכול לעשות ממנה כלום ולא נתנה כלל אלא ע"מ שיאכל אביו כדאמרי' בנדרים (דף מח.) לחד לישנא דסעודתו מוכחת עליו ולא נקט שאם הקדישה אלא משום דמעשה הכי הוה אי נמי להוא לישנא דמפרש [התם] משום דויתור אסור במודר הנאה ובעלמא אע"פ שאינו יכול להקדישה הויא מתנה וכן משמע בירושלמי דקאמר ההיא דכל מתנה שאינה שאם הקדישה כו' ר' ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה כו' וקאמר (ב) במתני' כל מתנה שהיא כמעשה בית חורון שהיתה בה ערמה אינה מתנה: ליורשו

רבינו גרשום

ואם אין אתה יכול להוציא מה שמכרתי והקדשתי משום דסמון שלי הוא דלהכי מכרתי והקדשתי תחלה כדי שתהא מוחזקת הסתנה בידי כך אינך יכול להחזיר מה שנתתי להם דמאחר שהייתי מוחזק מה שנתתי להם משלי נתתי ולא משל אביהן ולא עברתי על דעת הנותן דכי היכי דהקדשתי ומכרתי משלי ה"נ החזרתי משלי: תטיח עלי. כלומר נצחני יונתן בן עוזיאל: מעיקרא מאי סבר. הכי בעי מאי שנא מכר והקדיש קודם שהחזיר. משום דחשש למעשה בית חורון: ויהא עון ביטול הנדר דכתיב לא יחל דברו: אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה. וה"נ הכי סבירא ליה ליונתן בן עוזיאל אי הסמון שלי שאני יכול למוכרן ולהקדישן כך מה שאני מחזיר משלי אני מחזיר להכי מכר והקדיש תחלה כדי שתהא מוחזקת בידו המתנה: גדול שבכולם. שבבינונים: תלמוד. זו הלכה: הלכות. אלו ברייתא כגון ספרי וספרא: הגדות. מדרשים: דקדוקי תורה. כגון חסרות ויתרות ומסורות: דקדוקי סופרים. כל חשבון שמנו חכמים כגון חמש עשרה נשים פוטרות כו' וחשבון הבניות וכגון חמשה דברים נאמרו בנבלת עוף טהור: שיחת שדים. שהיה יודע ללורשן ולהשביען בשם: ושיחת דקלים. שהיה יודע ללחוש דבר שתתמלא השדה דקלים ושיתעקרו: ושיחת מלאכי השרת. שהיה יודע להשביען בשם: הויות דאביי ורבא. הוו יכולין לתרצן: פיס' האומר זה בני. נאמן לפטור את אשתו מן היבום כדמפר' בגמ': וזה אחי אינו נאמן. שאם היו י' אחין ובא אחד ממדינת הים ואמר אחים אנחנו ואמר אחד מן האחים אני מכיר שאחינו הוא ויטול עמנו בנחלה אינו נאמן הואיל ושאר אחים אינם מכירים אותו לא ימעט להם בנחלה שלא יהיו מצמצמין לו מנחלתן. אבל אותו שמכירו ומודה שאחיו הוא יטול עמו בחלקו הצי: ואם מת. בלא יורש אותו אח שבא: יחזרו הנכסים למקומן. לזה האח בלבד שנתן לו חלקו: נפלו לו נכסים ממקום אחר. לאותו אח שבא ומת: יירשו אחיו עמו עם זה שהורה בו שהוא אחיהן הואיל והוא מורה שאחיהן היה: למאי הלכתא. קא תני האומר זה בני נאמן:

יש

עין משפט
נר מצוה

קכג א מיי' פ"ז מהלכות נדרים הל' טו סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכא סעיף ט:

קכד ב מיי' פ"ד מהל' נחלות הל' א סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' רעט סעיף א:

קכה ג מיי' שם הל' ח וסמג שם טוש"ע חו"מ סי' רב סעיף ג:

קכו ד מיי' פ"ג מהלכות יבום הל' א סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ו:

מסורת הש"ס

א) נדרים מח: ב) סוכה כח: ג) [עי' סנהדרין יא. שלש"נ מותק זס]: ד) פירוש והיא פיא רש"ל: ה) [מעילה יז.]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בן עוזיאל (מעיקרא מאי סבר) תא"מ ונ"ב ס"א וכן פי' רשב"ם והוא סבר: (ב) תוס' ד"ה כל וכו' וקאמר כיני מתניתין:

*יבמות יז: בט מחדזי לפי'

*נ"ל - דעמאי הדגיו רק האומן דעת על הנותן

*רש"י במס' סוכה - טריפת הזיפות באה בגלל מאורי העולם שהתקבצו סביביו לשמוע דברי תורתו

דברי הנותן על החוב

דברי המקבל